Tudományos Diákköri Konferencia

Balkáni integráció és az Uniós lehetőségek feltérképezése

Jelige: BDE592

Pályamunka lezárásának időpontja: 2022. 01. 09.

2022.

Tartalomjegyzék

Bevezetés 3
1. A csatlakozás jelenlegi állása és a folyamat rövid ismertetése 4
2. Bosznia-Hercegovina és Koszovó kérdése 6
2.1 Bosznia-Hercegovina 7
2.2 Koszovó 8
3. Geopolitikai viszonyok negatív hatása az integrációra 10
3.1 Egyenetlen fejlődés és gazdasági instabilitás 11
3.2 Határproblematika 12
3.3 Vallási megoszlás és identitáskérdés, reiszlamizáció 13
3.4 Migrációs kihívások 14
4. Nagyhatalmi befolyás és a nemzetközi közösség 15
5. A csatlakozás paralízise 17
5.1 További okai 17
5.2 Alternatív megoldások 19
Összegzés 20
Függelék 22
Irodalomjegyzék 25

Bevezetés

A balkáni térség integrációs folyamatai hosszú évek óta nyitott kérdésként lebegnek az Európai Unió tagállamainak feje fölött. Míg számos balkáni államban elindult a csatlakozási folyamat, mégis ennek folyamatos megakadását tapasztalja a nemzetközi közösség. Dolgozatom elsődleges célja feltárni az emögött rejtőző ok-okozati összefüggéseket Jugoszlávia felbomlása utántól egészen napjainkig, különös tekintettel a közelmúlt jelentős eseményei által kiváltott hatásokra.

A balkáni államok pontos meghatározása különböző szakirodalmak alapján vitatott, azonban a továbbiakban Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegró, Szerbia és Koszovó helyzetét és viszonyait fogom felvázolni, mivel a vizsgálati témában ezen országok álláspontja releváns.

Dolgozatom írása során elsősorban online fellelhető külföldi szakirodalomból dolgoztam, hiszen a téma aktualitása miatt ez a legkézenfekvőbb mód. Emellett segítségemre voltak hitelesített adatbázisok, az Európai Unió intézményei által kiadott közlemények és sajtóanyagok, illetve egyetemi tanulmányaim során készített jegyzeteim.

A régiót gyakori fegyveres konfliktusokkal tarkított múlt, államközi konfliktus, mégis az elkerülhetetlen összetartozásérzet- illetve vágy övezi, amely kettősség igazán érdekes kérdéseket vet fel a téma vizsgálatában, illetve magyarországi viszonylatban sem elhanyagolható a balkáni térség szerepe, hiszen a közép-európai identitásképet nagyban alakító tényező, hogy milyen formában alakítjuk a dél-európai kapcsolatainkat. Makkai László szavaival élve:

„Egy évezred óta a Balkán és Nyugat-Európa között Magyarország a zsilip és a kapu szerepét játszotta. Volt idő, mikor a magyar nagyhatalom szárnyai alatt találták meg politikai életlehetőségeiket a Balkán kis államai, de nem volt idő, mikor Magyarország ne lett volna tényező életükben. Történelmünk első félezer éve alatt többször látszott úgy, hogy a Balkánból Magyarország lesz, a második félezer év során viszont az események úgy hozták, hogy a Balkán nyomult bele mélyen Magyarország testébe”[1]

[1] Pap, Norbert. 2007. "Balkán Füzetek No. 5.". Lib.Pte.Hu. https://www.academia.edu/341184/Balk%C3%A1n_F%C3%BCzetek_No_5

1. A csatlakozás jelenlegi állása és a folyamat rövid ismertetése

A csatlakozás jogalapja az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 49. cikkében meghatározott, mely az EUSZ 2. cikkében felsorolt értékeket és normákat veszi alapul. Az Unióhoz legutoljára csatlakozott tagország Horvátország (2013), ezután a csatlakozási folyamatban stagnálás jelentkezett. Alapjaiban véve az Unióba való csatlakozás minden államnak lehetősége, mely tiszteletben tartja a közös értékeket és elkötelezett ezen értékek érvényesítése mellett. Az elvárt kritériumokat 1993-ban, Koppenhágában fektették le, melyek olyan elvárásokat összesítenek, mint a demokratikus intézmények működtetése, emberi jogok és kisebbségi jogok tiszteletben tartása, belépési kötelezettségek vállalása (politikai, gazdasági, monetáris unió), és a jól működő piacgazdaság és versenyképesség.

Az Unió stabilizációs és társulási folyamata 1999-ben indult, ekkor elkezdődött a bővítési mechanizmus apránkénti fejlesztése, melynek Horvátország csatlakozása újabb lendületet adott, végül pedig a Nyugat-Balkánra vonatkozó stratégiák a 2020-as évben kerültek kidolgozásra.

A többrészes folyamat első pontja a csatlakozási kérelem benyújtása a Tanácsnak, melyet a Bizottság véleményez. Kedvező bizottsági döntés esetén az Európai Tanács egyhangúlag tagjelölti státuszt biztosít. A csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez a 35 „uniós vívmány" fejezetéhez elő-átvilágítás történik, majd megkezdődnek a tárgyalások. A fejezetek ideiglenes lezárással érnek véget a Bizottság döntése alapján, melyről a Tanács egyhangúlag határoz. A döntések később beépülnek a csatlakozási szerződésbe a tárgyalási? haladás megállapítása után. A csatlakozási szerződést ezután minden szerződő állam saját alkotmányos előírásainak megfelelően megerősíti.[2]

[2] „Az Unió bővítése" Ismertetők az Európai Unióról, Európai Parlament. (2021). https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/167/the-enlargement-of-the-union

A balkáni országok[3] népességének támogatása a csatlakozásra kifejezetten magas a Nemzetközi Republikánus Intézet (IRI) által kiadott 2020-as felmérés[4] szerint. Arra a kérdésre, hogyan szavaznának, ha holnap lenne a csatlakozást eldöntő szavazás, a többség minden országban az integráció mellett voksolt. Koszovóban a túlnyomó többség (93%) támogatja a csatlakozást, Bosznia-Hercegovina (76%) és Észak-Macedónia (74%) pedig szintén az EU-csatlakozásra szavazna.

Ami a NATO tagságot illeti, mely szintén nem elhanyagolható pont a nemzetközi viszonyok vizsgálatában, az országok közül három (Albánia, Montenegró és Észak-Macedónia) tagja a katonai szervezetnek. Habár katonai erő szempontjából Szerbia áll első helyen a térségben, semlegességet fogadott és nem kíván csatlakozni a NATO-hoz, de ettől függetlenül kooperál a szervezettel. [5] Az 1990-es évek eleji EU-NATO nyitás mögött a kommunista blokk bukásának és a demokrácia terjesztésének kettős szükségszerűsége állt. Washington akkoriban arra a következtetésre jutott, hogy az EU egyedül túl gyenge ahhoz, hogy a bővítési folyamatot vezesse, ezért a NATO vezetésével indult Közép- és Kelet-Európa bevonása. Ennek másik indoka, hogy a NATO tagság végigvitele alapvetően egyszerűbb folyamat és kritikus fontosságú volt a demokrácia megszilárdítása szempontjából. A katonai szervezet az új tagokkal szemben támasztott követelmények emelésével is hozzájárult a reformokhoz, a pozitív átalakulás megerősítését célzó "kemény szeretet" politikájával.[6]

Az Unió a csatlakozás könnyítésére és annak érdekében, hogy a csatlakozni kívánó országok elérjék a kívánt kritériumokat, létrehozta az előcsatlakozási támogatást. Az előcsatlakozási támogatás az Unió 2021-2027-es tervének részeként minden nyugat-balkáni államot megillet. Ez két főrészre bontható, az IPA-ra (Előcsatlakozási Támogatási Eszköz), illetve a gazdasági segítséget nyújtó gazdaságélénkítési és beruházási tervre, beruházási garanciák és vissza nem térítendő támogatás formájában. Az IPA immár harmadszorra része a csatlakozási támogatásoknak, a jelenlegi programban 5 fő prioritási pont adott, melyek a következők:

1. jogállamiság, alapjogok és demokrácia,

[3] a felmérésben Albánia nem vett részt
[4] Western Balkans Regional Poll. 2020. International Republican Institute https://www.iri.org/wp-content/uploads/2020/06/final_wb_poll_for_publishing_6.9.2020.pdf
[5] "Relations With Serbia". 2022. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50100.htm
[6] Asmus, Ronald D. “Europe’s Eastern Promise: Rethinking NATO and EU Enlargement.” Foreign Affairs 87, no. 1 (2008) http://www.jstor.org/stable/20020270. 97.

2. jó kormányzás, Uniós vívmányok összehangolása, jó szomszédsági kapcsolatok és stratégiai kommunikáció,

3. zöld program és fenntartható kapcsolódás,

4. versenyképesség és inkluzív növekedés,

5. területi és határokon átnyúló kooperáció.[7]

A gazdaságélénkítési és beruházási terv többek közt kiterjed a fenntartható közlekedésre, magánszektorra, tiszta energiára és a digitális jövő kiépítésére is.[8]

A vizsgált országok közül jelenleg Albánia, Szerbia, Montenegró és Észak-Macedónia tagjelölti státuszú. Szerbia és Montenegró egyaránt rendelkezik lezárt fejezetekkel, míg a másik két országgal kapcsolatban elkezdődtek a tárgyalások, azonban lezárt fejezeteik nincsenek. Koszovó több alkalommal kifejezte szándékát a csatlakozásra, azonban kérelmét nem nyújthatta be. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson EU-Koszovó Stabilizációs és Társulási Tanácsi ülések indultak, melyek során a politikai, gazdasági kritériumokat és egyéb együttműködéssel kapcsolatos pontokat vettek végig. Boszniának ezzel szemben 14 prioritási pontot fogalmazott meg az EU a Bizottság véleménye alapján, amelyeket az országnak teljesítenie kell ahhoz, hogy javasolni lehessen a csatlakozási tárgyalások megkezdésére,[9] melyekről a következő pontban részletesebben szó esik.

2. Bosznia-Hercegovina és Koszovó kérdése

A két állam kiemelésének oka a dolgozatomban nem más, mint hogy a legtöbb problémába és kérdésbe a folyamat során Bosznia és Koszovó ütközött, ezáltal ők a legelmaradottabbak az integrációban. A dolgozatom második pontjában kifejezetten ennek okait és körülményeit vizsgálom, mindkét esetben kitérve mind a belső irányítási, mind az Uniós szempontokra.

[7] "ANNEX to the COMMISSION IMPLEMENTING DECISION. adopting the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III) Programming Framework for the period 2021-2027" European Commision https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-01/C_2021_8914_F1_ANNEX_EN_V5_P1_1462290.PDF

[8] "Nyugat-Balkán: Gazdaságélénkítési és beruházási terv a gazdasági helyreállítás és a konvergencia támogatására". 2020. Európai Bizottság

[9] "Key findings of the Opinion on Bosnia and Herzegovina's EU membership application and analytical report". 2019. European Commission https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/COUNTRY_19_2778

2.1 Bosznia-Hercegovina

Bosznia küzdött a Jugoszlávia felbomlását követő konfliktus örökségének leküzdéséért. A stabilitás és a jólét előmozdítása érdekében számos politikai és gazdasági reformra volt szükség.

Ahogy a korábbiakban említésre került, Bosznia-Hercegovina csatlakozásához elsőkörben a 14 prioritási pont teljesítése szükséges. Az Unió elkötelezett az ország végigsegítése mellett annak érdekében, hogy konszenzussal és a felek számára előnyös kimenetellel érhessen véget a folyamat. A pontok átfogó ütemtervet nyújtanak a fokozatos reformokhoz a demokratikus intézmények, a jogállamiság, alapvető jogok és a közigazgatás területén. Az ország esetében a boszniai háborút lezáró daytoni megállapodás kritikáinak érdemes figyelmet szentelni. A Szerbia, Bosznia és Horvátország közötti mérföldkőnek számító megállapodás, amely hivatalosan is véget vetett a második világháború óta a leghalálosabb európai konfliktusnak, az Egyesült Államok közvetítése által került aláírásra 1995-ben. A megállapodás az ország továbbiakban működő alkotmányos keretét is felvázolta, amely a nemzetközileg elismert szuverén államot két félautonóm politikai egységre osztja: a Boszniai Föderációra és a Szerb Köztársaságra. Ezzel a megállapodás a világ talán legbonyolultabb és legdecentralizáltabb kormányzati rendszerét hozta létre, hiszen a megállapodás értelmében a Föderáció az állam területének 51%-át, a Szerb Köztársaság pedig az állam területének 49%-át foglalja magába.[10] A NATO a boszniai háború befejezése óta szerepet játszik a békefenntartásban. A szervezet számos békefenntartó missziót küldött az országba, többek között az IFOR-t és az SFOR-t, melyeknek utódja az EUFOR Althea lett 2004-ben, a hadtest feladata pedig a békemegállapodás katonai rendelkezéseinek felügyelete.[11] A sikeressége nehezen megítélhető, az EUFOR azonban 2004-es telepítése óta minden bizonnyal fontos szerepet játszott a béke és a stabilitás fenntartásában, az országban a boszniai háború vége óta nem tért vissza a különösen magas erőszakszint vagy nagyobb konfliktus, biztonságos környezetet biztosított Bosznia-Hercegovina lakossága számára, és támogatta az országnak az Európai Unióhoz való csatlakozásra irányuló erőfeszítéseit.

[10] Daytoni megállapodás (1995) 2. sz. melléklet https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf

[11] Council Decision (2004/803/CFSP) of 25 November 2004 on the launching of the European Union military operation in Bosnia and Herzegovina. (2004) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32004D0803(01)

Bosznia gazdasága viszonylag fejletlen, és a szegénység csökkentése, életszínvonal javítása érdekében elő kell mozdítani a gazdasági növekedést és fejlődést. Éppen ezért gazdasági kritériumok is megfogalmazásra kerültek, melyek iránymutatásával az országnak viszonylagos makroökonómiai stabilitást sikerült elérnie. Nagyszámú beruházás érkezett a 2022-es év első felében, melyet főleg infrastruktúrafejlesztés és magánberuházások tettek ki.[12] Mindezzel szemben a döntéshozatali eljárások felgyorsítására, a közszektor hatékonyságára és átláthatóságára a továbbiakban nagyobb hangsúlyt kell fektetnie.

Bosznia-Hercegovina összességében korai szakaszban van az uniós tagsággal járó kötelezettségek vállalására való felkészültségében. Jelentősen fel kell gyorsítania az uniós vívmányokhoz való igazodás, valamint a kapcsolódó jogszabályok végrehajtását. Különös figyelmet kell fordítania többek közt az áruk szabad mozgására, a letelepedés jogára, az információs társadalomra és a médiára, a mezőgazdaság és a vidékfejlesztésre és a gazdaság- és monetáris politikára.[13]

2.2 Koszovó

Koszovó beékelése a balkáni térség szívébe vitatott kérdés a nemzetközi közösségen belül, habár 2008-ban az ország függetlenségének kikiáltása nem sértette a nemzetközi jogot.[14]

Koszovó gazdasági szempontból alapvetően egy importorientált ország, mely egy kifejezetten fejletlen infrastruktúrával párosul, Az ipari termelés pedig alacsony százalékban járul hozzá a gazdasági növekedéshez. A munkanélküliségi ráta magas (20%)[15], az átlagbér kifejezetten alacsony (361 EUR). Ezek alapján összességében nem elég kompetitív gazdaságilag, ez pedig megnehezíti az integrálódást és az Uniós elvárásoknak való megfelelést.[16] Emellé társul a CEFTA[17] (Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás)

[12] Western Balkans Regular Economic Report No. 22 . 2022. World Bank Group https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38189/P17947818ec26c8c17fe014901194ac104a1b5d70a2a.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[13] "Key findings of the Opinion on Bosnia and Herzegovina's EU membership application and analytical report"
[14] "Accordance With International Law Of The Unilateral Declaration Of Independence In Respect Of Kosovo". 2008. International Court Of Justice https://www.icj-cij.org/en/case/141
[15] Koszovó - Munkanélküliségi ráta. 2022. Tading Economics https://hu.tradingeconomics.com/kosovo/unemployment-rate
[16] "Gazdasági adatok Koszovóról". 2022. Magyarország Nagykövetsége Pristina. https://pristina.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-adatok-koszovorol

kötelezettségi sérelem, mely hosszú évek óta gátat szab a haladásnak. Korábban Koszovó esetében a megállapodást az az Egyesült Nemzetek Szervezetének ideiglenes igazgatási missziója (EULEX) által megbízott képviselők írták alá. A misszió alapvető célja, hogy „ *…segítse a koszovói intézményeket, igazságügyi hatóságokat, valamint a rendőrséget és egyéb bűnüldöző szerveket a fenntarthatóság és elszámoltathatóság megteremtésére irányuló erőfeszítéseikben*."[18] A CEFTA előtt bilaterális szabadkereskedelmi egyezményeken alapult a balkáni kereskedelem, melyeket a megállapodással integráltak.[19] A CEFTA-val kapcsolatban már Koszovó 2008-as függetlenségi kijelentésével kezdve voltak konfliktusok, amikor is az Egyesült Nemzetek koszovói missziója által kijelölt vámokat lecserélték.[20] Szerbia ezt a megállapodás megsértésének tekintette és megállította a koszóvói exportfolyamatokat az országba, majd Boszniával közösen megtiltották Koszovónak, hogy az országaikon keresztül juttassanak Uniós területre árut. Ezután egy hosszú folyamatot és egy 58 napos blokádot követően Szerbia végül kénytelen volt az új feltételeket elfogadni. A legutóbbi nézeteltérés 2018. novemberében történt, amikor Koszovó megnövelte a vámtarifáit Boszniával és Szerbiával szemben[21], mivel azok az UNESCO és Interpol-tagsága ellen szavaztak. Koszovó a vámtarifái növelése miatt azzal érvelt, hogy meg kell védenie az érdekeit és gazdaságát.

További tényezőnek számít a Pristina-Belgrád párbeszéd és önmagában a Szerbiával való viszony, mely nem meglepő, tekintve az országból való kiválást, illetve a tényt, hogy Szerbia továbbra sem ismeri el Koszovó függetlenségét. Az unió különleges képviselői által vezetett párbeszéd békés vitarendezési módnak számít, mely a nemzetközi jog alapján szabályozott mediációs kereteken belül folyik. Az Európai Tanács meghatározásában: *„az új különleges képviselő feladata a Szerbia és Koszovó közötti kapcsolatok átfogó normalizálása, valamint a nyugat-balkáni partnerek közötti jószomszédi kapcsolatok javítása és a megbékélés elősegítése"*[22]. A dialógus fennállása és a közvetítés megkezdése óta nem ért el kifejezett sikereket a módszer, megfigyelhető, hogy látszólag banális, egyszerű kérdésekben is nagyon körülményesen kerül sor a két ország megállapodására. A közelmúltban egyetlen, évek óta

[17] közép- és délkelet-európai országokat tömörítő nemzetközi kereskedelmi szervezet, tagjai Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Koszovó, Moldova, Montenegró és Szerbia

[18] A Tanács 2008/124/KKBP együttes fellépése az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról, EULEX KOSOVO https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4304043

[19] Kosovo in CEFTA: In or Out? 2011. InstitueGap Policy Brief 3. https://www.institutigap.org/documents/72590_CEFTAEng.pdf

[20] Kosovo in CEFTA: In or Out? 4.

[21] "Parliamentary Question | Answer To Question No P-005763/18 | P-005763/2018(ASW) | European Parliament". 2018. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-8-2018-005763-ASW_EN.html

[22] Lenzu, Maria. 2020. "Belgrád–Pristina Párbeszéd: Az EU Új Különleges Képviselőt Nevezett Ki". Európai Tanács https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/04/03/belgrade-pristina-dialogue-eu-appoints-a-new-special-representative/

húzódó kérdésben sikerült közös álláspontra jutniuk a Belgrád által kiadott rendszámtáblákkal kapcsolatban,[23] mely tulajdonképpen inkább szimbolikus jelleggel rendelkezik, mintsem gyakorlatival.

Koszovóval kapcsolatban mindemellett a vízumliberalizáció is fontos eleme a csatlakozási folyamat előrehaladásának. 2022. novemberében az Uniós képviselők megállapodtak a koszovói útlevéllel rendelkező polgárok vízummentes utazásáról a schengeni térségben 90 napos tartózkodás esetén, összesen 180 napos időkereten belül, mely legkésőbb a 2024-es évtől lép hatályba. Mindezzel elkezdődnek a tárgyalások az Európai Parlamenttel.[24]

A korrupció és a szervezett bűnözés kérdése az összes balkáni állam viszonylatában releváns, hiszen a korrupciókezelés reformokra szorul, azonban e tekintetben Koszovó láthatólag jól teljesített az elmúlt időszakot vizsgálva, ahogy a 2. ábra grafikonja is mutatja, ez pedig egyaránt köszönhető az állami és nemzetközi reformoknak és igyekezeteknek. Mindemellett például Albánia és Bosznia aggodalomra adnak okot, hiszen Bosznia folyamatos magas értékekkel operál és növekedő tendenciát mutat, míg Albániánál a szintén kiemelkedően magas értékek mellett elég lassú csökkenés látszik. A V-Dem adatbázis, amelyből dolgoztam, a korrupcióindexet olyan faktorok által állítja össze 0-tól 1-ig terjedő skálával ábrázolva, mint a közszektor, a végrehajtó hatalom, a jogalkotás és az igazságszolgáltatás korrupció indexe.

3. Geopolitikai viszonyok negatív hatása az integrációra

A Balkán-félsziget elsődleges rendező elve a partmenti részek elfoglalása, mely természetesen jelentős gazdasági és biztonságpolitikai előnyöket jelent. Az Ázsiához való kötődés kulturálisan internalizált, de eközben jelen van egy ennek ellentmondó igény, ami az európai hatalmakhoz való csatlakozás. Tehát a terület sérülékenységét a keleti térség és maga Európa közötti elhelyezkedés adja, mely egyensúly megtartása folyamatos odafigyelést igényel.

[23] "Kosovo, Serbia Reach Deal Over Car Plate Dispute, EU Says". 2022. POLITICO https://www.politico.eu/article/kosovo-and-serbia-reach-last-minute-deal-over-car-plates-dispute-josep-borrell-aleksandar-vucic-albin-kurti/

[24] Cerdeira, Veronica. 2022. "Kosovo*: Council Agrees Negotiating Mandate On Visa Free Travel". https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/30/kosovo-council-agrees-negotiating-mandate-on-visa-free-travel/

Ronald D. Asmus kiadott tanulmányában[25] megfogalmazott lehetséges EU-s bővítési politikai kimenetelekből sajnos a „geopolitikai patthelyzet" valósult meg a 2010-es években, ugyanis az unió és a NATO nem volt képes olyan hatékony stratégiai változtatásokat véghez vinni, melyek stabilizálták volna a régiót és követték volna a térség változó tendenciáit, mind az Oroszországhoz való hozzáállásban, mind a posztkommunista országok demokratizálódásában.

3.1 Egyenetlen fejlődés és gazdasági instabilitás

A csatlakozást megakasztó pontok közül a gazdasági helyzet az egyik legfontosabb faktornak számít. Nemzetközi viszonylatban alul maradnak a balkáni gazdaságok, mely következtében volt szükség az Unió által biztosított pénzügyi támogatásokra is.

A gazdasági instabilitás és a politikai instabilitás sok szempontból együtt kezelendő problémák, hiszen egy korrupt, gyenge vezetésű és belső konfliktusokkal teli állam sokszor nem tesz eleget azoknak a feltételeknek, amely vonzóvá tennék külföldi befektetők számára.[26] A korrupt, etikátlan gyakorlatok bizalmatlanná teszik a beruházókat, ezáltal a külföldi tőke ilyen módon nem tud befolyni az országba.

Megemlítendő, hogy a balkáni több balkáni ország egyetlen iparágra támaszkodik, míg a potenciálisan jobban jövedelmező iparágakra nem jut a kielégítő fejlesztéshez elég erőforrás. Albánia GDP-je például hosszú idő óta a szolgáltatási szektorra épül, a 2021-es évben a Statista adatai alapján közel felét (47%) tette ki a bruttó hazai terméknek, ennek pedig legnagyobb húzóágazata a turizmus,[27] de a többi balkáni országban is döntően a szolgáltatási szektor a legerősebb.

Az instabilitás alapvető okozói a régió egyes országaiban strukturális gazdasági problémák, mint például a magas adósságszint vagy a közszféra nem hatékonyan működő szervezetei, melyek hátráltathatják a gazdasági növekedést és fejlődést. [28] Az alacsony transzparenciaszint szintén negatív irányba befolyásolja a beruházási kedvet és a stabilitást,

[25] Asmus, "Europe's Eastern Promise: Rethinking NATO and EU Enlargement." 103-105.
[26] J. Ármás, F. Németh. 2021. "A nyugat-balkáni politikai helyzet és kockázatok". KKI-elemzések Külügyi-és Külgazdasági Intézet. KE-2021/64 https://kki.hu/wp-content/uploads/2022/01/KE_2021_64_NYUBA_Nyugat_Balkani_politika_kockazatok_AJ_NF_0112-1.pdf
[27] "Albania - GDP Distribution Across Economic Sectors 2011-2021 ". 2023. Statista. https://www.statista.com/statistics/444090/albania-gdp-distribution-across-economic-sectors/
[28] J. Ármás, F. Németh. 2021

hiszen alacsony transzparenciával kevésbé felelősségre vonhatóak a kormányzati szereplők. Az átláthatóságot számos módon lehet előmozdítani, például a kormányzati adatok és információk közzétételével, információszabadságról szóló törvények megalkotásával és a nyilvánosság döntéshozatali folyamatban való részvételének segítésével. A Transparency International 2021-es adatai alapján a balkáni országok korrupcióérzékelési indexe Montenegró kivételével a globális átlag alatt van. A Nyugat-Balkán összesített átlagpontszáma 38,6 pont volt, ami jobb a 2020-as 37,5 pontnál, ez az eredmény azonban még mindig messze van az Európai Unió 64 pontos átlagától és a 43 pontos globális átlagtól.[29]

3.2 Határproblematika

A jugoszláv közösség felbomlása után megmaradó etnikai inhomogenitás okozta a határviták döntő részét. A kihelyezett határvonalak nem fedték le kielégítően az etnikai választóvonalakat, mely egyenes út volt a kisebbségi nemzetek elégedetlenségéhez és a politikai instabilitáshoz. Történelmileg a régióban számos etnikum, illetve nemzeti kisebbség fellelhető, melyek társadalomban elfoglalt helye instabil, ezáltal a nemzeti kérdésben folyamatos konfliktusforrásként jelennek meg. Példának az albán állam megalakulása a 20. század elején hozható fel, melynek következményeképp jelentős kinnrekedt nemzeti kisebbség van jelen Macedónia és Koszovó területén. A Macedónia területén élő albán kisebbség komoly politikaformáló tényezővé vált, miáltal a népességnövekedés folyamatos magas születésszámot mutat, elkerülhetetlen a döntéshozatalba való közvetett bevonás. [30]

További határkonfliktusok merültek fel természetes módon Koszovóval kapcsolatban is, nevezetesen a Preševo-völgy kapcsán, mely Dél-Szerbia területén fekszik a koszovói határnál. Az 1990-es évek végén, 2000-es évek elején a térségben élő albán kisebbség sérelmei felgyűltek, nagyobb autonómiára, végül pedig függetlenségre törekedtek Szerbiától. Az időszakot szórványos erőszakos cselekedetek jellemezték, a szerb erők megtorló akciói, és a szerb biztonsági erők elleni támadások. Tárgyalás útján rendeződött a konfliktus, melynek eredményeként Koszovó részleges ellenőrzést szerzett a térség felett, az albán szeparatisták

[29] "2021 Corruption Perceptions Index" 2021. Transparency International. .https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=CjwKCAiA8OmdBhAgEiwAShr404ooCLVtlwbeG2Up70FEawOu7rMwYtArmmIqvoAcDBkFmbVAO4eaNBoCWSIQAvD_BwE

[30] Háry, Szabolcs. "Az albán kisebbség Macedóniában. " 2010. Balkán Füzetek No. 9. Elérhető: http://epa.oszk.hu/02100/02108/00010/pdf/EPA02108_Balkan_Fuzetek_2010_09_097-106.pdf

pedig letették a fegyvert. Jól látható, hogy a kiváltó okok között itt is elsőként a kisebbségi etnikumok elnyomása jelenik meg Koszovó vitatott státusza mellett.[31]

A Drina folyó a balkáni régió egyik jelentős folyója, amely természetes határt képez Bosznia-Hercegovina és Szerbia között, a konfliktus a folyó több szigetének tulajdonjogával és a vízgazdálkodással, vízerőművek építésével kapcsolatban alakult ki. Az elmúlt években erőfeszítések történtek a kapcsolatok javítására és a folyó és erőforrásainak kezelésében való együttműködésre.[32]

3.3 Vallási megoszlás és identitáskérdés, reiszlamizáció

A vallás, mint identitásképző, mindig is fontos mozgatórugója volt a térség alakulásának. A vallási megoszlás kifejezetten színes, mégis az iszlám a legmeghatározóbb formálóerő a fellelhető irányzatok közül. A Koszovóban, Albániában és Boszniában legnépszerűbb iszlám mellett legnagyobb arányban fellelhető vallás az ortodox kereszténység, Szerbia, Macedónia, Montenegró területén.

Ebben a tekintetben Törökország és Szaúd-Arábia iszlámképei versengenek a régióban és ezeknek hatása, terjesztése, a két irányzat szembenállása komplex konfliktusok kialakulásához vezetett. A gazdasági instabilitásból következően megnőtt a térség igénye a külföldi befektetőkre, Törökország és Szaúd-Arábia érdekszférája pedig húz a Balkán felé, kulturális, politikai és gazdasági szempontok miatt egyaránt. Míg Szaúd-Arábia nagyrészt tradicionális iszlámképpel operál (wahhabizmus), Törökország egy moderáltabb, szunnita álláspontot képvisel, mely nemcsak nemzetközileg elfogadottabb, a balkáni ideához történelmileg és kulturálisan közelebb áll. A két állam hasonló módszereket használt a befolyásszerzésre, mint például mecsetek restaurálása (kifejezetten Boszniában), vagy felsőoktatási ösztöndíjak, ingyenes nyelvórák.[33]

Bosznia-Hercegovina vallási megoszlása külön figyelmet igényel, hiszen a balkáni területen a legmegosztottabb ilyen szempontból. A népesség 51%-a vallja magát muszlimnak, 31% ortodox kereszténynek, 15% katolikusnak, és 3% protestáns, zsidó és egyéb vallásúnak. Az okot történelmi viszonylatban érdemes keresni, mégpedig az Oszmán Birodalom

[31] Beata, Huszka. 2007. "The Presevo Valley of Southern Serbia alongside Kosovo The Case for Decentralisation and Minority Protection" CEPS Policy Brief http://aei.pitt.edu/11714/1/1428.pdf
[32] Gallopp, Pippa. 2021. "Drina dam “groundbreaking” event met by scepticism and protests" CEE Bankwatch Network. https://bankwatch.org/blog/drina-dam-groundbreaking-event-met-by-scepticism-and-protests
[33] "How Turkey And Saudi Arabia Compete In The Balkans ". 2021. Politics Today. https://politicstoday.org/how-turkey-and-saudi-arabia-compete-in-the-balkans/

megszállása alatti időkben terjedt el az iszlám, akárcsak Albániában. Az etnikumok közötti megoszlást tekintve a boszniai szerbek jelentős része ortodox, a boszniai horvátok számottevően katolikusok, míg a bosnyákok muszlimok.[34] A török befolyáson kívül a kommunista uralom általi identitásformálás sem elhanyagolható elem, hiszen a szekularizált társadalmi berendezkedés nem tette lehetővé a konzervatív iszlámkép beágyazódását, így maradt a szunnita irányzat térfoglalása. A Boszniai háború alatt kiéleződő vallási elnyomás és ellentétek az elmúlt években inkább viszonylag békés egymás mellett éléssé alakult.

3.4 Migrációs kihívások

A főleg Közel-Keletről érkező migrációs kihívások mutatják, hogy a fő biztonsági aggályok már nem csak a régióban potenciálisan növekvő erőszakos cselekményekre korlátozódnak. A tágabb értelemben vett biztonsági kihívások, amelyekkel az EU-nak szembe kell néznie, mára egyben régiós problémákká is váltak. A határbiztonság, kényszermigráció, radikalizálódás és a terrorizmus elleni küzdelem csak néhány azok a problémák közül, amelyek közös kezelésre szorulnak.

A Törökországtól-Görögországtól, a közép-kelet európai országokig tartó útvonalhoz tartozik Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Montenegró, Észak-Macedónia és Szerbia egyaránt, melyek mind tranzitországnak minősülnek, tehát elsősorban áthaladásra használtak, és nem hosszútávú letelepedés a bevándorlók célja. A nyugat-balkáni migrációs útvonalon áthaladó illegális bevándorlók száma a 2021-es évben 61 736 főre növekedett (3. ábra), ezzel a második leghasználtabb Európába vezető útvonalnak számított, a 2022-es évben pedig az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) adatai alapján az első helyre ugrott. A legtöbb menekült Szíriából próbál az unió területére jutni, ezt követően a másik két legnagyobb átkelni kívánó népcsoport az afgán és a török.[35] Fontos megemlíteni, hogy más országokból érkező bevándorlók mellett a balkáni országok saját népessége is folyamatosan emigrál az Uniós országokba.[36] Az alapvető migrációs okok[37] mellett az említett országokból a Törökországból kiinduló vándorlás fő indokai az aktív embercsempész csoportok

[34] "2021 Report on International Religious Freedom: Bosnia and Herzegovina ". 2022. United States Department Of State. https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/bosnia-and-herzegovina/

[35] " Western Balkan Route". 2021. Frontex https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/

[36] Frontex Risk Analysis for 2022/2023

[37] háborús helyzet, veszélyeztetettség, természeti katasztrófák, megélhetési problémák stb.

nagyszámú jelenléte, a korábban alkalmazott laza vízumpolitika, illetve a hosszú tengerparti határszakasz lehet.

A problémakezelés az IPA és a stabilizációs és társulási megállapodás keretein belül történik Uniós segítséggel a 2021-2027-es időszakban, jelentős pénzügyi támogatással (201,7 millió EUR). A Frontex emellett biztosít eszközöket és szakosodott tisztviselőket a határkezelés javítására és határigazgatási egyezményekkel erősíti meg az együttműködést. Az útvonal országaiból hatályos megállapodás létesült Szerbiával, Montenegróval és Albániával, a tárgyalások folyamatban vannak Észak-Macedóniával és Boszniával. Koszovó kimarad a megállapodásokból, feltehetően a vízumliberalizációs eljárások befejezetlensége miatt. 2022 novemberében az EU–Nyugat-Balkán bel- és igazságügyi miniszteri fórum közös sajtónyilatkozata[38] alapján a miniszterek megállapodtak a migrációkezeléssel kapcsolatos együttműködésben, elindították az embercsempészés elleni regionális operatív partnerséget, mely szintén Uniós támogatással fog működni figyelemfelkeltő kampányok, hatósági képzések, kapacitásnövelés formájában. Mindemellett a visszafogadási mechanizmusokról szóló megállapodások javítása és kiterjesztése elengedhetetlen pontja a migrációkezelés hatékonyságának.

Az EU tehát ezen módszerekkel biztosíthatja a migrációpolitika uniós normákkal összhangban lévő kezelését, így megkönnyíti a jövőbeni csatlakozást.

4. Nagyhatalmi befolyás és a nemzetközi közösség

Az elmúlt években a világjárvány hatására lényegesen visszaesett az integrációs politika motivációja, hiszen sürgetőbb problémák vártak megoldásra. Ez a térséget nyitottként hagyja a nagyhatalmak számára, jelentősen itt Kínáról, Oroszországról, és az USA-ról beszélhetünk, amelyre kiváló példa a pandémia alatt alkalmazott vakcina-diplomácia is, mely „soft power” tényezőként hatott a kapcsolatok változására. Míg Koszovó és Albánia például az Egyesült Államok felé húzott, Bosznia egy része, illetve Szerbia, Kína és Oroszország támogatását kereste. Ez a belső ellentét alapvetően megnehezít bármilyen mélyebb kooperációt az államok között. Oroszország szerepe itt kifejezetten a régóta mutatott euroszkepticizmusa és az uniótól való folyamatos távolodása miatt fontos.

[38] Cerdeira, Veronica. 2022. "Közös Sajtónyilatkozat Az EU–Nyugat-Balkán Bel- És Igazságügyi Miniszteri Fórumot Követően"https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/11/04/joint-press-statement-eu-western-balkans-ministerial-forum-on-justice-and-home-affairs-tirana-3-4-november-2022/

Kína az elmúlt években igyekezett erősíteni gazdasági és politikai kapcsolatait a balkáni országokkal az Egy övezet, egy út kezdeményezés (Belt and Road Initiative)[39] részeként, amelynek célja a kereskedelem és a beruházások fellendítése Kína, valamint az európai és ázsiai országok között. Az infrastruktúra támogatások, illetve energiaforrás befektetések a leggyakoribbak, ezáltal Kína lett Szerbia legnagyobb kereskedelmi partnere, mivel befektetett a szerbiai vasúti rendszer korszerűsítésébe és egy új híd építésébe egyaránt. Növekvő jelenléte és befolyása a Balkánon aggodalmakat váltott ki az Európai Unió egyes tagállamaiban, mivel az EU érdekeinek potenciális kihívóját látják benne. Egyes uniós tisztviselők aggodalmukat fejezték ki a balkáni kínai befektetések feltételeivel kapcsolatban, különösen az átláthatóság, az adósság fenntarthatósága és a környezetvédelem tekintetében.[40] A nyugat-balkáni államok növekvő eladósodottsága később adósságcsapdához vezethet, emellett reális veszély a stratégiai kommunikációs csomópontok és ipari központok Kína általi felvásárlása, az alacsonyabb környezetvédelmi normákat alkalmazó kínai technológiák használata pedig a levegő, a talaj és a víz minőségbeli romlásához vezetne, ami közvetlenül veszélyeztetné a lakosságot.

Habár tradicionális értelemben véve nem nagyhatalmaknak számítanak a Perzsa-öböl menti országok, itt mégis vizsgálandó a közöttük húzódó viszonyrendszer, hiszen befolyásuk a balkáni térségben szignifikáns. Az olcsó munkaerő és a receptív piac kifejezetten vonzóvá teszi a régiót a szomszédos hatalmak számára is. Szaúd-Arábia szerepéről vallási tekintetben már esett szó a dolgozat első részében, azonban a kultúraformálás mellett a beruházási stratégia és az infrastruktúra támogatások, balkáni államokkal kötött kereskedelmi szerződések mind olyan hozzáadott faktorok, amelyek a nyugat felé tendálást megingatják. A Szaúdi Fejlesztési Alapból (Saudi Fund for Development) a 2022-es évben Albánia infrastruktúra fejlesztésére (legfőképp útépítés) jelentős összeget fordított az állam.[41]

Törökország részéről a régiós érdekeltség a kedvező geopolitikai helyzet mellett a balkáni török és a korábban említett muszlim populáció jelenlétében is rejlik. Törökország alapvetően jó diplomáciai kapcsolatot ápol a nyugat-balkáni országok mindegyikével, illetve az elmúlt években nyújtott humanitárius és gazdasági segítséget is szükség esetén. Szerbiával való viszonya az elmúlt években jelentősen mélyült, melyet korábban a hosszú ideig tartó török

[39] Huang, Yiping. 2016. "Understanding China's Belt and Road Initiative: Motivation, Framework And Assessment". China Economic Review 40: 314-321. link
[40] Shopov, Vladimir. 2022. "Mapping China'S Rise In The Western Balkans". ECFR. https://ecfr.eu/special/china-balkans/
[41] "Saudi Fund For Development Signs $49M Loan Deal To Finance Infrastructure Project In Albania". 2022. Arab News https://www.arabnews.com/node/2140891/saudi-arabia

uralom emléke és Koszovó függetlenségének elismerése árnyékozott be. Az országok közötti kereskedelmet különálló szabadkereskedelmi egyezmények biztosítják.[42] Ankarának érdeke a térség stabilizálása és céljai a nyugati hatalmakkal azonosak a csatlakozást illetően[43], hiszen beruházási szempontból egy megbízható és kiszámítható gazdasági környezetre van szüksége, még ha politikailag Erdoğan kormánya az euroszkepticizmus felé is húz. Az Eurostat 2021-es adatok alapján készült diagramján (4. ábra) jól látható, hogy az unió mellett a balkáni export- és importfolyamatokban Törökország kiemelkedő kereskedelmi partnernek számít a nagyhatalmak mellett.

George Friedman amerikai politológus szerint a nagyhatalmi támogatás és a nemzetközi együttműködések egyetlen módja, ha vagy az összes balkáni ország részesül belőle, vagy egyik sem.[44] Ez alapján fontos a régió országaira egy blokként tekinteni és lehetőleg univerzális megállapodások és támogatások formájában segíteni haladásukat, más módon a belső feszültségek eszkalálódása olyan terhet jelent az államközi viszonyok tekintetében, amelyek teljesen elterelik a figyelmet az elsődleges célról.

5. A csatlakozás paralízise

Az alapvetően többsebességű csatlakozás pár évre szinte teljesen befagyott. Minderre az eddigiekben felsorolt okok mellett hatással voltak a globális események[45], illetve olyan emberi természetből adódó faktorok, melyek szintén lassítják a folyamatot, mint például a társadalmi apátia. A továbbiakban az ehhez hasonló elemekre koncentrálok.

5.1 További okai

Bár a hibrid rezsimekkel tarkított régió soha nem a demokratikus értékek védelméről volt híres, az elmúlt években jelentősen felerősödött a „democratic backsliding" – vagyis a demokrácia visszaesésese.[46] A pandémia alatti idők alatt például kifejezetten az autoriter hatalmak bizonyultak népszerűbbnek. Az 5. ábra összehasonlításán megfigyelhető, hogy a

[42] Free Trade Agreements. 2022. Republic Of Türkiye Ministry Of Trade https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements
[43] " Relations With The Balkan Region ". 2022. Republic Of Türkiye Ministry Of Foreign Affairs https://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa
[44] "Political Scientists Say EU Has Lost The Battle For The Balkans". 2021. EurActiv https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/political-scientists-say-eu-has-lost-the-battle-for-the-balkans/
[45] pl. orosz-ukrán háború, pandémia
[46] Z. Csaky, Nations in Transit 2020. Dropping the Democratic Façade, Freedom House https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-04/05062020_FH_NIT2020_vfinal.pdf

2017-2021-es időszakban hogyan változott a térség liberális demokrácia indexe. Míg Boszniában, Szerbiában és Albániában a demokrácia romlása figyelhető meg a vizsgált tényezők[47] alapján, Koszovóban, Észak-Macedóniában és Montenegróban növekvő értéket látunk. Az 5. ábrát vizsgálva a Freedom House Nations in Transit kutatási eredményei mutatják, hogy kivétel nélkül hibrid rezsimeknek tituálták 2020-ban a nyugat-balkáni régió országait, ebből kiindulva alapjaiban véve megkérdőjelezhető a csatlakozás az koppenhágai kritériumok értelmében, melynek része: „*a demokráciát, a jogállam és az emberi jogok érvényesülését garantáló intézmények stabilitása, a kisebbségi jogok tiszteletben tartása és védelme”*. [48]

2014-ben Jean Claude Juncker nyilatkozatában[49] kijelentette, hogy az uniónak szünetet kell tartania a bővítési folyamatban, mely tervezetten 5 évet jelentett volna. Már ekkor megjelent a szakemberek által mostanában egyre többet emlegetett „enlargement fatigue”, vagyis a bővítési fáradtság, mely számos tényező együttes hozadéka. Az Európai Unió kimerült az új tagállamokkal való bővítésének folyamatában. Ennek oka lehet a csatlakozási folyamat bonyolultsága, a potenciális új tagok felkészültségével vagy alkalmasságával kapcsolatos aggodalmak, vagy az, hogy a további bővítés előnyei nem ellensúlyozzák a költségeket. Egyesek felvetették, hogy az EU-ban a korábbi bővítések alatti kihívások (például a pénzügyi válság és a menekültválság) miatt érződhet a fáradtság. Ha önmagában csak az elmúlt 10-15 év eseményeit vizsgáljuk, amelybe beletartozik a 2008-as válság, a 2015-ös migrációs hullám, a Brexit, és többek közt a pandémiás időszak, láthatjuk, hogy az EU figyelmét máshova terelő tényezők nem látszanak csökkenni és a kapacitás véges. Ronald D. Asmus tanulmányában[50] már 2008-ban megfogalmazta, hogy az Egyesült Államoknak és Európának is újra kell gondolnia mit jelent a gyakorlatban a térség országainak nyugathoz való láncolása. Az 1990-es években a tagságra törekedést jelentette, míg a NATO és EU tagság megszerzése nagyjából párhuzamosan történt. Most a Nyugatnak sokkal inkább rugalmasnak kell lennie. A cél az, hogy ezek az országok közelebb kerüljenek a nyugati ideákhoz és piachoz, amennyire a politika és az érdekek mindkét oldalon lehetővé teszik. Míg egyes országok számára ez NATO és EU tagságot is jelenthet, mások számára ez csak a

[47] A Freedom House 2004-től bevezetett demokrácia pontjai
[48] Csatlakozási kritériumok (koppenhágai kritériumok). Eur-Lex https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html
[49] " The Juncker Commission: A strong and experienced team standing for change ". 2014. European Commission https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_984
[50] Asmus, “Europe’s Eastern Promise: Rethinking NATO and EU Enlargement.” 101-102.

NATO tagságot, vagy az egyikhez sem való csatlakozást jelenti, ezért érdemes mérlegelni, hogy a befektetett energia arányában mennyit profitálhat belőle a szervezet.

A csatlakozást támogató Uniós országok mellett vannak európai nagyhatalmak, melyek nem kifejezetten bővítéspártiak.[51] Az médiaszabadság hiánya, a társadalmi apátia, klientelizmus és intézményi problémák mind felvetik az Uniós tagállamokban a kérdést, hogy megéri-e olyan államok felvétele, melyek potenciálisan visszahúznák az EU versenyképességét. A klientelizmus kulcsszerepet játszott az informális politikában a Nyugat-Balkánon. Kifejezetten Szerbiára és Koszovóra összpontosítva azt látjuk, hogy az ilyen hálózatok és az uralkodó politikai és gazdasági elitek elválaszthatatlanok egymástól, és közvetlen hatással vannak a két ország EU integrációs folyamatára. Az Uniós vétójog használata szintén megjelenik ebben a kérdésben, Bulgária 2020-ban blokkolta Észak-Macedónia csatlakozási tárgyalásait egy történelmi, nyelvet érintő kérdés miatt, és mivel Albánia is csatolható volt a szóban forgó konfliktushoz, az albán csatlakozás is megakadt ennek hatására.[52] Potenciális veszélyt jelenthet, ha a balkáni országok különböző ütemben integrálódnak, mert a vétójogukkal kiszoríthatják, vagy tovább lassíthatják a többi térségbeli ország csatlakozását.

5.2 Alternatív megoldások

A tényleges integráció megvalósulásáig a törekvés a nagyobb mértékű kooperációra ugyan úgy fennáll. Ennek megvalósulására több, országok közti megállapodás született annak érdekében, hogy a folyamat közbeni reformok átültetését megkönnyítsék.

A közelmúltban elindult kezdetben „mini-Schengen” -nek, majd „nyitott Balkán” -nak nevezett kezdeményezés egy olyan elsősorban gazdasági, balkáni összefogást takar, mely biztosítaná a közös munkaerőpiacot és a szabad kereskedelmi áramlást az országok között, mindemellett pedig a szükséghelyzetben való támogatást. A szerződés aláírói névlegesen Szerbia, Észak-Macedónia és Albánia. A szabadkereskedelmi övezet 2022. nyarán meg is valósult, és tartalmazza a humánerőforrás, tőke és áru áramlását, adók és illetékek eltörlését a

[51] "Emmanuel Macron Suggests Multi-Tiered Europe In Landmark Strasbourg Speech". 2023. Le Mondehttps://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/05/11/emmanuel-macron-suggests-multi-tiered-europe-in-landmark-strasbourg-speech_5983056_4.html

[52] Emmott, Robin. 2022. "Balkan membership hopefuls leave EU summit empty handed" https://www.reuters.com/world/europe/its-disgrace-eu-hopeful-albania-says-bulgarias-veto-2022-06-23/

mezőgazdasági vagy élelmiszeripari termékek ki-és behozatalára, az alapvető élelmiszerek forgalmát és az újrakivitel tilalmát egyaránt. [53]

A „berlini folyamat" részeként a balkáni államok megegyeztek a szakképesítések és felsőoktatási végzettség kölcsönös elismeréséről és a határátlépés megkönnyítéséről, melyek mind segítenek a közös piacba való beilleszkedésben. [54]

Összegzés

A dolgozatom fókuszában az állt, hogy a csatlakozás megakadása mögötti komplex képet feltárjam, hiszen nem csak a vizsgált országok szorultak belső reformokra, hanem maga az Unió bővítési mechanizmusában is változtatásokat kellett implementálni annak érdekében, hogy a jövőben az együttműködés a várt kimenetelt hozhassa. Az IPA implementálása az Unión kívüli nagyhatalmi versengés megállítására képes, hiszen például a Perzsa-öböl országainak, vagy Kínának, Oroszországnak nincs meg az az erőforrás tartaléka, mely ehhez hasonló támogatási rendszert tudna létrehozni.

Bosznia-Hercegovina és Koszovó helyzetének esettanulmány-szerű vizsgálata segíthet megérteni, hogy milyen gazdasági és országspecifikus indokok húzódnak a stagnálás mögött.

A geopolitikai viszonyok vizsgálata etnikai kisebbségekre, népmozgásokra és vallási ellentétekre összpontosul. A legtöbb konfliktust a térségben ezek az alkotók adták hosszú évek óta, tehát a kooperációt határozottan gyengítő tényezők, ahogy a határproblematikánál is tisztán látható. Gazdasági szempontból az EU tagság az egységes európai piachoz való csatlakozást és az abban foglalt négy szabadság előnyeit jelenti: az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a pénz szabad mozgását, illetve a munkaerő szabad áramlását. E szabadságok némelyike, nevezetesen a szabad kereskedelem, a feldolgozóipari termékek és a szolgáltatások áramlásának egy része már a meglévő egyezményekben megvalósultak, azonban a teljes tagság egyben az EU belső vámuniójával való teljes harmonizációt és a közös piaci szabályozásokat is jelentené, mely az összes csatlakozni kívánó ország előnyére válna hosszútávon.

[53] "Mini-Schengen Jött Létre A Balkánon". 2022. Világgazdaság. https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/07/mini-schengen-jott-letre-a-balkanon
[54] "Integrációs egyezményeket írt alá hat balkáni állam Berlinben". 2022. Euronews https://hu.euronews.com/2022/11/03/integracios-egyezmenyeket-irt-ala-hat-balkani-allam-berlinben

A nagyhatalmi viszonyoknál tisztán láthatjuk a versengésnek, külső szereplők befolyásának a hatását, és hogy a kapcsolatok változása hogyan térképeződik le a Balkánon. Befektetői részről az általános bizalom továbbra is jóval a pandémia előtti szint alatt marad, régi és belátható új kihívásokkal. A 2021-es jelentős ugrás ellenére a bizalom a hat nyugat-balkáni ország közül négyben a pandémia előtti szint alatt marad, míg Albánia és Koszovó esetében visszatért a korábbi csúcsokra.[55] A reformok csak akkor működőképesek, ha a bővítési folyamat hiteles és megfizethető marad a tagjelöltek számára. Ha továbbra is meg vannak győződve arról, hogy jövőbeli tagként szívesen látják őket a jelenlegi tagállamok, akkor a csatlakozásuk sebessége kizárólag a meghatározott prioritási pontokban elért előrehaladástól függ. Ellenkező esetben a nehézkes reformok végrehajtására való motiváció csökkenni fog és az egész folyamat kisiklik.

A vizsgált indexek alátámasztják a politikai klíma bizonytalanságát, azonban az EU elhivatottsága és mind a pénzügyi támogatások, mind az iránymutatás ezt kompenzálni látszanak.

2022 decemberében Bosznia-Hercegovinának tagjelölti státuszt ígért az Unió, míg Koszovó hivatalosan is benyújthatta kérelmét, így a folyamat várhatóan felgyorsul a következő időszakban. Az országok továbbra is elkötelezettek uniós menetrendjük mellett, és hajlandóak dolgozni azokon a strukturális kérdéseken, amelyek hosszú távon közelebb hozzák őket a tagság eléréséhez és saját politikai stabilitásukhoz. Az Uniónak újra a figyelem középpontjába kell helyeznie a nyugat-balkáni régiót, és visszaállítania a bővítés iránti elkötelezettségét, ezzel célra juttatva a több éve tartó folyamatot.

[55] Western Balkans Regular Economic Report 7.

Függelék

Ország	Előrehaladás	Státusz
Albánia	Csatlakozási tárgyalások megkezdve	tagjelölt
Bosznia-Hercegovina	Felszólítás a prioritások végrehajtására	Benyújtott kérelem
Szerbia	Tárgyalások folyamatban (2 lezárt fejezet)	tagjelölt
Montenegró	Tárgyalások folyamatban (3 lezárt fejezet)	tagjelölt
Észak-macedón Köztársaság	Csatlakozási tárgyalások megkezdve	tagjelölt
Koszovó	EU–Koszovó Stabilizációs és Társulási Tanácsi ülések	Szándék a csatlakozás kérelmezésére

1. ábra

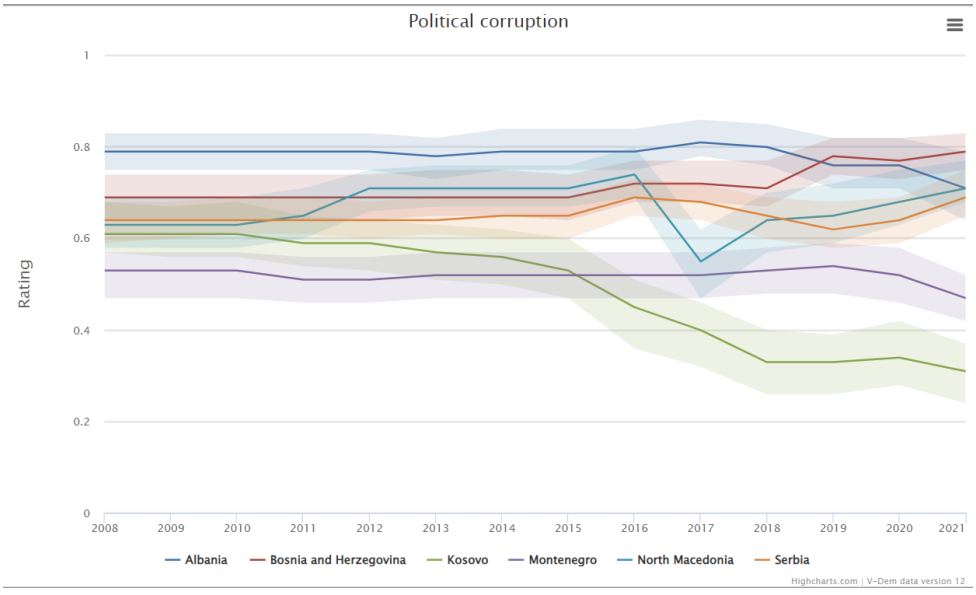

***2.**. ábra*

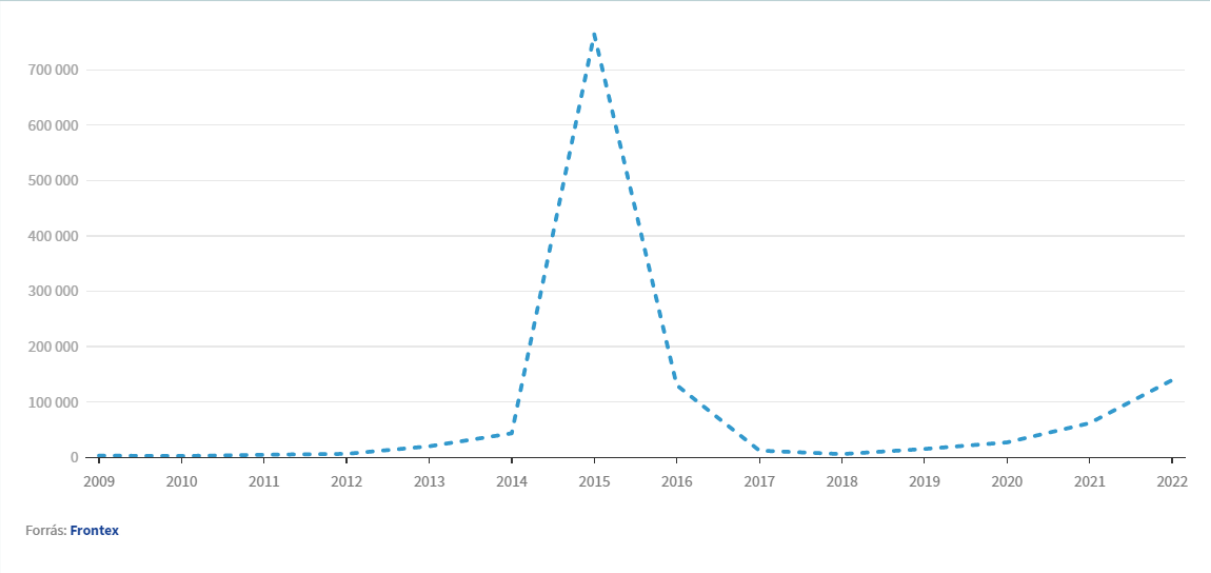
700 000
600 000
500 000
400 000
300 000
200 000
100 000
0
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
Forrás: Frontex

1. ábra

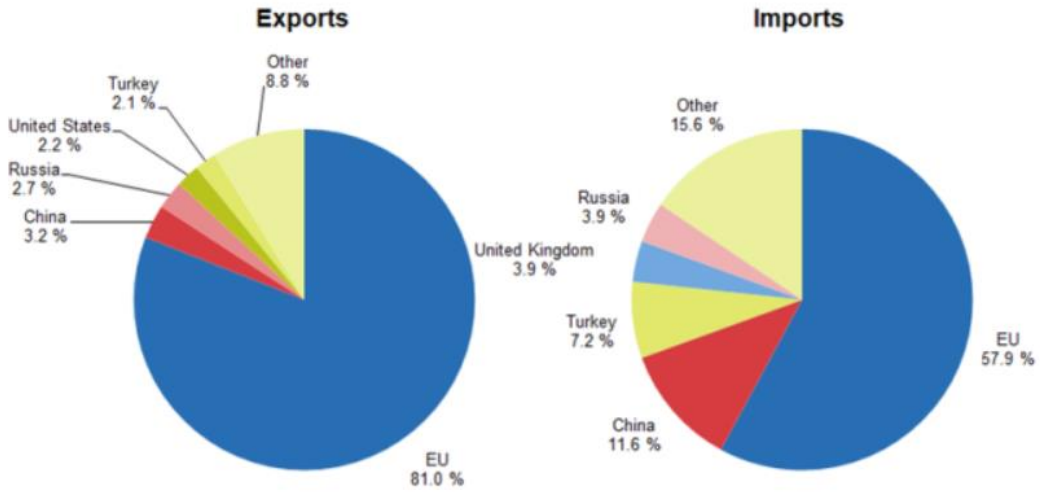
Exports
Other
8.8 %
Turkey
2.1 %
United States
2.2 %
Russia
2.7 %
China
3.2 %
EU
81.0 %
Imports
Other
15.6 %
Russia
3.9 %
United Kingdom
3.9 %
Turkey
7.2 %
China
11.6 %
EU
57.9 %

2. ábra

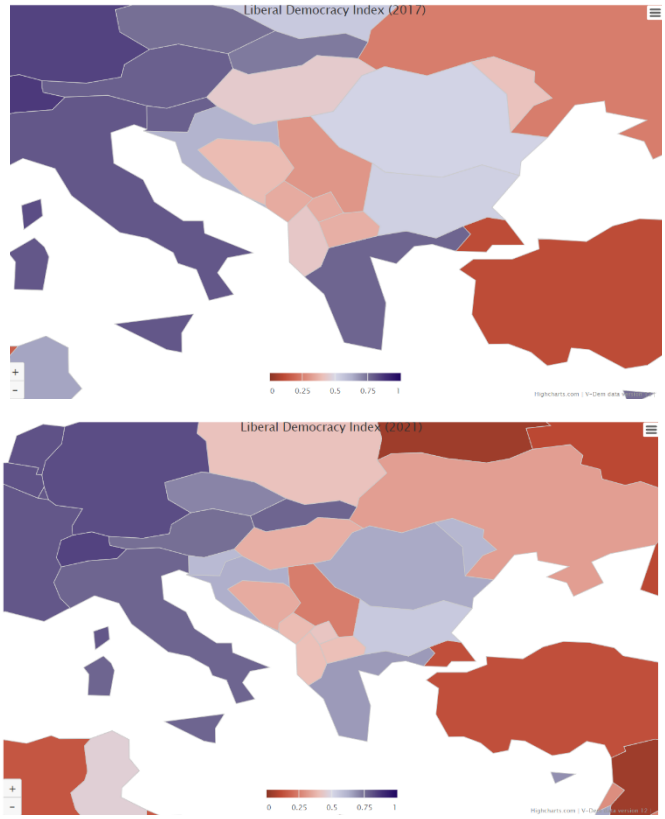

5. ábra

SURVEY FINDINGS

Regime Type	Number of countries
Consolidated Democracy (CD)	6
Semi-Consolidated Democracy (SCD)	4
Transitional Government or Hybrid Regime (T/H)	10
Semi-Consolidated Authoritarian Regime (SCA)	1
Consolidated Authoritarian Regime (CA)	8
Total	**29**

6. ábra

Irodalomjegyzék

Arab News. “Saudi Fund For Development Signs $49M Loan Deal To Finance Infrastructure Project In Albania". 2022. Elérhető: https://www.arabnews.com/node/2140891/saudi-arabia letöltve: 2022.11.15.20.

Asmus, Ronald D. “Europe’s Eastern Promise: Rethinking NATO and EU Enlargement.” Foreign Affairs 87, no. 1. 2008. Elérhető: http://www.jstor.org/stable/20020270. letöltve: 2022.11.12.

Beata, Huszka. 2007. "The Presevo Valley of Southern Serbia alongside Kosovo The Case for Decentralisation and Minority Protection" CEPS Policy Brief. Elérhető: http://aei.pitt.edu/11714/1/1428.pdf letöltve: 2023.01.03.

Cerdeira, Veronica. 2022. "Közös Sajtónyilatkozat Az EU–Nyugat-Balkán Bel- És Igazságügyi Miniszteri Fórumot Követően" Elérhető: https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/11/04/joint-press-statement-eu-western-balkans-ministerial-forum-on-justice-and-home-affairs-tirana-3-4-november-2022/ letöltve: 2022.12.22.

Daytoni megállapodás. 1995. United States Central Intelligence Agency Elérhető: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf letölvte: 2022.12.21.

Emmott, Robin. 2022. "Balkan membership hopefuls leave EU summit empty handed" Elérhető: https://www.reuters.com/world/europe/its-disgrace-eu-hopeful-albania-says-bulgarias-veto-2022-06-23/ letöltve: 2022. 11. 21.

EurActiv. "Political Scientists Say EU Has Lost The Battle For The Balkans". 2021. Elérhető: https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/political-scientists-say-eu-has-lost-the-battle-for-the-balkans/ letöltve: 2022.12.15.

Eur-Lex. A Tanács 2008/124/KKBP együttes fellépése az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról, EULEX KOSOVO Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4304043 letölve: 2022.11.19.

Eur-Lex. Council Decision (2004/803/CFSP) of 25 November 2004 on the launching of the European Union military operation in Bosnia and Herzegovina.. Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32004D0803(01) letöltve: 2022.12.22.

Eur-Lex. Csatlakozási kritériumok (koppenhágai kritériumok). Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html letöltve: 2022.11.27.

Euronews. "Integrációs egyezményeket írt alá hat balkáni állam Berlinben". 2022. Elérhető: https://hu.euronews.com/2022/11/03/integracios-egyezmenyeket-irt-ala-hat-balkani-allam-berlinben letöltve: 2022.11.25.

Európai Bizottság. "Nyugat-Balkán: Gazdaságélénkítési és beruházási terv a gazdasági helyreállítás és a konvergencia támogatására". 2020. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/hu/ip_20_1811/IP_20_1811_HU.pdf letöltve: 2022.12.22.

Európai Parlament. „Az Unió bővítése” Ismertetők az Európai Unióról. 2021. Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/167/the-enlargement-of-the-union letöltve: 2022.11.15.

European Parliament "Parliamentary Question. Answer To Question No P-005763/18 | P-005763/2018(ASW) ". 2018. Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-8-2018-005763-ASW_EN.html letöltve: 2022.12.20.

European Commision . "ANNEX to the COMMISSION IMPLEMENTING DECISION. adopting the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III) Programming Framework for the period 2021-2027" Elérhető: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-01/C_2021_8914_F1_ANNEX_EN_V5_P1_1462290.PDF letöltve: 2022.11.17.

European Commission . "Key findings of the Opinion on Bosnia and Herzegovina's EU membership application and analytical report". 2019. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/COUNTRY_19_2778 letöltve: 2022.12.22.

European Commission. "The Juncker Commission: A strong and experienced team standing for change ". 2014. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_984 letöltve: 2022.12.12.

Frontex Risk Analysis for 2022/2023 Elérhető: https://frontex.europa.eu/documents-and-publications/risk-analysis-for-2022-2023-RfJIVQ letöltés: 2022.12.19.

Frontex. " Western Balkan Route". 2021.Elérhető: https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/ letöltve: 2022.12.18.

Gallopp, Pippa. 2021. "Drina dam “groundbreaking” event met by scepticism and protests" CEE Bankwatch Network. Elérhető: https://bankwatch.org/blog/drina-dam-groundbreaking-event-met-by-scepticism-and-protests letöltve: 2022.12.10.

Háry, Szabolcs. "Az albán kisebbség Macedóniában. " 2010. Balkán Füzetek No. 9. Elérhető: http://epa.oszk.hu/02100/02108/00010/pdf/EPA02108_Balkan_Fuzetek_2010_09_097-106.pdf letöltve:. 2022.11.15

Huang, Yiping. 2016. "Understanding China's Belt and Road Initiative: Motivation, Framework And Assessment". China Economic Review 40: 314-321 Elérhető: link . letöltve:.2022.12.22

InstitueGap. Kosovo in CEFTA: In or Out? 2011. Policy Brief 3. Elérhető: https://www.institutigap.org/documents/72590_CEFTAEng.pdf letöltve: 2022.12.18.

International Court Of Justice „Accordance With International Law Of The Unilateral Declaration Of Independence In Respect Of Kosovo". 2008. Elérhető: https://www.icj-cij.org/en/case/141 letölve: 2022.12.18.

International Republican Institute. Western Balkans Regional Poll. 2020. Elérhető: https://www.iri.org/wp-content/uploads/2020/06/final_wb_poll_for_publishing_6.9.2020.pdf letöltve: 2022.11.21.

Le Monde. "Emmanuel Macron Suggests Multi-Tiered Europe In Landmark Strasbourg Speech". 2022. Elérhető: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/05/11/emmanuel-macron-suggests-multi-tiered-europe-in-landmark-strasbourg-speech_5983056_4.html letöltve: 2022.12.12.

Lenzu, Maria. 2020. "Belgrád–Pristina Párbeszéd: Az EU Új Különleges Képviselőt Nevezett Ki". Európai Tanács. Elérhető: https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/04/03/belgrade-pristina-dialogue-eu-appoints-a-new-special-representative/ letöltve: 2022.12.22.

Magyarország Nagykövetsége Pristina . "Gazdasági adatok Koszovóról". 2022. Elérhető: https://pristina.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-adatok-koszovorol letöltve: 2022.12.22.

NATO "Relations With Serbia". 2022. Elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50100.html letöltve: 2022.11.28.

POLITICO. "Kosovo, Serbia Reach Deal Over Car Plate Dispute, EU Says". 2022. Elérhető: https://www.politico.eu/article/kosovo-and-serbia-reach-last-minute-deal-over-car-plates-dispute-josep-borrell-aleksandar-vucic-albin-kurti/ letöltve: 2022.11.23.

Politics Today "How Turkey And Saudi Arabia Compete In The Balkans ". 2021. Elérhető: https://politicstoday.org/how-turkey-and-saudi-arabia-compete-in-the-balkans/ letöltve: 2022.12.11.

United States Department . "2021 Report on International Religious Freedom: Bosnia and Herzegovina ". 2022. Of State. Elérhető: https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/bosnia-and-herzegovina/ letöltve: 2022.12.22.

Pap, Norbert. "Balkán Füzetek No. 5.". Pécs, 2007. PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja. Elérhető: https://www.academia.edu/341184/Balk%C3%A1n_F%C3%BCzetek_No_5 letöltve: 2022. 11. 15.

Republic Of Türkiye Ministry Of Foreign Affairs . " Relations With The Balkan Region ". 2022. Elérhető: https://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa letöltve: 2022.12.21.

Republic Of Türkiye Ministry Of Trade. Free Trade Agreements. 2022. Elérhető: https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements letöltve: 2022.12.21.
Shopov, Vladimir. 2022. "Mapping China'S Rise In The Western Balkans". ECFR. Elérhető: https://ecfr.eu/special/china-balkans/ letöltve: 2022.12.22.

Tading Economics. Koszovó - Munkanélküliségi ráta. 2022. Elérhető: https://hu.tradingeconomics.com/kosovo/unemployment-rate letöltve: 2022.12.18.

Világgazdaság. "Mini-Schengen Jött Létre A Balkánon". 2022. Elérhető: https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/07/mini-schengen-jott-letre-a-balkanon letöltve: 2022. 11. 23.

World Bank Group. Western Balkans Regular Economic Report No. 22 . 2022. Elérhető: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38189/P17947818ec26c8c17fe014901194ac104a1b5d70a2a.pdf?sequence=1&isAllowed=y letöltve: 2022.11.18.

Zselyke, Csaky. Nations in Transit 2020. Dropping the Democratic Façade, Freedom House. Elérhető: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-04/05062020_FH_NIT2020_vfinal.pdf letöltve: 2022.11.13.